

(1959-1960).

Que a les Illes el significat és el nostre genuí, ben diferent de 'vermell' ja hi està d'acord l'*AlcM*, i no caldrà que ens hi torbem gaire. «Devers mitjant capvespre entren dins la tafona les buidadores, per a rentar els sacs bruts, del most de les olives madures, y del fang roig del sementer», JnRosselló (*Manyoc*, 29). Ja que d'Eivissa no en parlen, fem constar que el sentit que allà té és també aquest: «passi per ses eres *řóžas* que ---» St. Carles de Peralta (1963); «roig rubio», PzCabr. Pel que fa al cat central i la llengua literària, ens bastarà remetre a les obres de Fabra, i a la *Conversa Filològica* ben coneguda que dedicà a l'establiment definitiu de la qüestió, que en mala hora sembla *AlcM* voler tornar-nos a enterbolir.

I no serà de massa recordar que aquest estat semàntic era també el de l'arag. i cast. pre-literari *royo*, germà etimològic del nostre *roig*, mentre que el cast. ant i clàssic *roxo* (avui *rojo*) és germà de l'it. *rosso* i no sorprèn que tingui el mateix sentit que aquest; veg. *DECH* v. 80b52-51a3, i 54-55. El mot es manté, com és ben sabut, més o menys per tot Aragó (i en toponímia de Cast. la Vella), pertot amb el sentit de 'rogenc, roig', rarament 'vermell' (això en algun parlar del Baix Aragó «escrito con tinta roya» Olocau del Rei, 1961), però: «piedras *řójas* ta 'smolà», «la pixortera fa una fruta *řója*» a San Juan de Gistau (1965), «està --- la buega en una losastra roya» escrit de l'any 1780 llegit a l'ajuntament de Plan¹

I encara hem de dir el mateix dels nostres veïns del NO, els gascons, on fr. *rouge* es diu *bermél* (*ALGc* iv, 1593; 'un bétrot rouge, un boeuf rouge'), no sols a la Vall d'Aran (Aubert; i a Tredòs puntualitzen: «*řòž* se dit seulement de la robe des animaux; la couleur en général, *bermél*, -*élon*»), sinó amb gran extensió encara a les valls pirinenques: *ařúž* a Luixon i a quasi tot HPyr., *ařwéž* a Gavarnia, *ařúž* a Saleich, i *řúž* a l'Àrieja, per més que l'ús afrancesat de *rouge* ha penetrat avui a la major part del domini; en el full 1594, amb altra aplicació trobem el fem *řòžyo* a Tredòs, *ařòžyo* a Luixon, i altrament *řúžo* o *řúžyo* quasi pertot.

El timbre de la *o* de *roig* fou etimològicament tancat, com correspon a una *ŭ* del llatí clàssic. De la tendència, quasi llei, que condueix a canviar la *o* tancada, en síl·laba inicial, en oberta, me'n vaig ocupar suficientment en *LleuresC*, 189-95 (sobre *roig* en particular, p. 190, n. 9 i 192). Allí em limito a dir breument que es diu encara amb tancada a Cerdanya, Vallespir i part del Ross, però amb oberta a tota la resta del territori, incloent-hi el Ripollès, Andorra (Encamp), Pall. i V. de Bof. Per als detalls d'algunes localitats del domini dial ross. i d'algun altre, ja he donat algunes indicacions ben localitzades, en els paràgrafs precedents

La norma general que la diòcesi de Girona conserva la *ó* tancada, aquí sofreix una extraordinària excepció, car s'hi pronuncia *řóž* tant a la ciutat catedral, com a la Selva, Costa Brava, Gironès i Empordà: *řóž* Canet d'Adri (1964), *ař řóžs* i Cap d'*ařřóž* a la costa de Cadaqués, *řóžas řóžas* i Les Penyes *řóžas* en el ter-

me del Port de la Selva (1964) En el Ross i Vallespir, però, predomina la *ú* que fonemàticament és la *ó* tancada del català, ja n'hem donat dues proves en els versos de Saisset assegurades per la rima i la grafia apatuesada; una altra de rima «Sense repòs ni remis sió / des de tres dies cau la pluja. / De terribles llucets la flama llueix *řója* / i remingoleja per munt» (*Catal d R.*, 175).

Fouché, *Phon Hist du Ross*, fa constar que també hi existeix, però menys, la pronúncia *řóž* De fet en algun punt vaig notar vacil·lació (a Rigardà *kostā řóžā* però *Els Camps řúž*), però sembla que la pronúncia *řóž* és peculiar de l'Alt Vallespir Fins i tot St Llorenç de Cerdans vacilla: *bilā řóžā* però la Palanca *řúžā*, a la Menera només amb *ó* (= *ŏ*) *kolřóž* 'Coll Roig', *téřā řóž*, crec recordar-ho igual a Prats de Molló, a Reiners *Can bilāřóžā* i Cal *řóž* però un altre Cal *řúž*, un altre Cal *řóž* a Montalbà, un *bilāřóžā* a Montboló, el Cingle i Roc de *řokāřúžas* a El Tec, i fins i tot més amunt de La Presta hi ha *Roques-řóžes* entre la Canyola i les Esquerdes de Rojà, i un altre *řokāřúžas* menys important i diferent pujant cap a les Fonts del Tec (tots dos sentits a muntanyencs de la Grevodella), 1959 En el Baix Vallespir ja hi ha *ú* general: Can *řúž* a Reiners, el *kan řúž* a St. Joan la Cella. En canvi a Capcir i Cerdanya hi ha vocal tancada pertot *řúž* adj. *řúžā* fem., a Formiguera (1960); de l'Alta Cerdanya ja n'he dit uns quants: dos *řóž* a Llo etc.; hi afegixo Plana d'en *řóž* i la *Font řóžā* o *del Ferro* a Vedrinians, Torrent *řóž*, Terra *řóžā* i Roca *řóžā* a Er

En català occidental *ò* oberta pertot, fins a la frontera de Pallars amb Andorra i fins a les Maleïdes, incloent-hi el Baix Urgellet («Lo Grau *řóž*» a Noves) i la Vall d'Assua: «lo Collet *řóž*» a Rodés, i Llessui (no sé si totalment en aquest terme: *Přkanřóžio* i *Ribes řóžes*, si bé tinc un *Tossalet de řóž*) Però forma una excepció l'alta Vall d'Aneu, que sembla haver conservat la tancada: lo *fené řóž* a Isavarre, la *Via řóžā*, *Roca řóžā* a Borén, d'on ja he citat fruit *řóž* i tartera *řóžā* (1964).

DERIV: *Roja* f. «r: rubea» en el cap. «De l'hort y flors», OPou (*ThPu*, 51). Ní ha dues plantes: la *rubia tinctoria* (DFA) [S XIII, *Lleudes* de Cotlliure i de Tortosa] que és la que en forma sàvia anomenen *rúbia* el DTo (1647) i seguidors, i la *Rubia peregrina* L (Serradell, *Sota Terra Cl Munt* 1, 126).

«*Roja*. tizoncillo, roya: daño o vicio que sobreviene a la espiga del trigo, por humedad, recociéndose el grano, y secándose después con el sol: *Qué fan los blats?* — *Roins*, que ha entrat la roya», Carles Ros (1764, p. 204); *AlcM*, § 1.

Rogejar [Lab; mall, DAg, *rogetjar*]. *Rogenc* [Labèrnia] *Rogent* [c. l'a 1800]: «ha amanescut lo cel entrecobert, i el sol amb núvols *rogent*», B de Maldà (*Coll B V*, 124); «Un vespre de cel *rogent* / baixava un estol de gent, / en llarga filera blanca, / per un desert pedregar / que, en la ribera de mar, / forma una estreta calanca» Costa (*Ribera de Canten-i-dormen*, v. 1; *IdOr* xxv, 99).

Roger adj i subst: en el Priorat anomenen *řóžé* la pedra rogenca de la qual es treuen o fan les moles: el